

10. Листи М. П. Драгоманова до О. М. Піпїна // За сто лїт. Кн. 3. – К., 1928. – С. 67-96.
11. Драгоманов М. Автобіографія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstor.com/ukrstor/dragomanov_spispraz.html
12. Ефименко А. Я. Южная Русь: Очерки, исследования и заметки / Александра Яковлевна Ефименко. Т. 2. – СПб.: Книгопечатня Шмидт, 1905.
13. Ефименко А. Я. История Украины и ее народа / Александра Яковлевна Ефименко. – С. -Петербург, 1907.
14. Е. Н. Чехова Александра Яковлевна Ефименко // В кн.: Санкт-Петербургские высшие женские (Бестужевские) курсы (1878-1918). Сборник статей. – Л., 1973. – С. 191-194.

*Міщук М. Б., Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаніка*

РОЛЬ УСРП У ПРОЦЕСІ ПОЛІТИЗАЦІЇ ЖІНОЧОГО РУХУ (НА ПРИКЛАДІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦЮЮЧИХ ЖІНОК "ЖІНОЧА ГРОМАДА")

В даній статтє предпринята попытка рассмотреть процесс политизации женского движения в Западной Украине в контексте общественно-политической деятельности Союза украинских работающих женщин "Жиноча громада" – вспомогательной партийной организации УСРП и ее влияние на политическую жизнь края в межвоенный период.

An attempt to consider the process of politicizing of woman motion in Western Ukraine in the context of social and political activity of Union of the Ukrainian working women "Woman society" – auxiliary party organization of USRP and her influence on political life of edge in an intermilitary period is done in this article.

Функціонування партій у політичній системі значною мірою залежить від природи та розміру їхньої підтримки. Кожна політична партія прагне якомога більше розширити свій потенційний електорат та заздалегідь дбає про формування своїх кадрів. Не стала винятком, в цьому плані, й Українська соціалістично-радикальна партія (УСРП). Її діячі були твердо переконані в тому, що до побудови могутнього державного організму потрібно залучити

всі наявні творчі сили суспільства, мобілізувати всю українську спільноту та "кожного заставити до праці коло будови храму нашої самостійності" [27, с. 1].

Позитивним моментом програми УСРП стало проголошення тактики орієнтації на "власні сили", що мала глибоку історичну традицію: гасло "українському народові ніхто не допоможе, як він собі сам не допоможе організованою силою" проголосив ще Михайло Драгоманов. Весь український нарід, за задумом радикалів, мав вийти зі стану своєї дотеперішньої пасивності та занепаду духа.

А тому велику увагу радикали приділяли політичному освідомленню та вихованню українського жіноцтва й молоді, що, в свою чергу, можна було зробити тільки через формування допоміжних партійних організацій (жіночих та юнацьких), культурно-просвітніх, економічних та фахових товариств.

Збільшення кількості партійних діячів радикальної партії відбувалося, в основному, за рахунок приєднання до неї жіноцтва, яке виховувалось в такій організації соціалістів-радикалів, як Союз українських працюючих жінок "Жіноча Громада".

Основними джерелами при написанні даного дослідження послужили традиційні види історичних документів: преса та мемуарна література. В західноукраїнській пресі досліджуваного періоду, міститься цінний фактичний матеріал, адже друківані органи "Громадський Голос", "Жіночий голос" надають нам конкретні дані про організаційну структуру та програмові завдання допоміжних партійних організацій Української радикальної партії, крім того, саме на основі цих матеріалів, можна проаналізувати їх суспільно-політичну діяльність в умовах польського окупаційного режиму.

Виходячи з актуальності обраної теми та враховуючи недостатню вивченість проблеми, автор намагався з'ясувати місце та роль допоміжних партійних організацій УРП в суспільно-політичному та культурно-просвітницькому житті краю. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- прослідкувати процес організаційного становлення допоміжної партійної організації УСРП – Союз українських працюючих жінок "Жіноча громада".

- розкрити суть ідеології та дослідити основні напрями практичної реалізації головних завдань зазначеного товариства.

Велику увагу діячі радикального руху приділяли залученню жіноцтва до громадсько-політичного життя, адже "перші піонерки

визвольного руху українських жінок появилися на ґрунті соціалістичних ідей" [23, с. 6]. Крім того, саме радикальна партія стала першою політичною силою на території Галичини, яка в своїй програмі проголосила засаду рівності прав чоловіків та жінок, а основні підвалини жіночого руху на західноукраїнських землях ще наприкінці XIX ст. сформували Н. Кобринська, А. Павлик. Так, зокрема, Н. Кобринська вже в 1884 р. в Станіславові заклала перше жіноче просвітницьке товариство, публікувала свої статті, присвячені політичному освідомленню жіноцтва в радикальному часописі "Народ". А тому вже в той час було сформовано головні засади політичної організації жіноцтва [21, с. 9].

Особливо гостро потреба створення власної організації українського працюючого жіноцтва постала в міжвоєнний період, адже на той час, як зазначала діячка радикального руху Ф. Стахова, воно становило більшу половину населення західноукраїнських земель [26, с. 7].

Відповідно до поглядів радикалів українська жінка повинна була стати співтворцем політичного життя нації. Зокрема, 11 липня 1926 р. повітове керівництво УСРП в Коломиї провело зібрання, присвячене емансипаційному руху та ролі українського жіноцтва в діяльності соціалістично-радикальної партії. Активний діяч радикального руху доктор І. Новодворський у своїй промові відзначив, що УСРП прагне залучити жіноцтво до суспільно-політичної боротьби, а Н. Микитчукова у своєму рефераті відобразила історію та завдання жіночого руху [6, арк. 111].

Фактично на кожному партійному з'їзді УСРП його учасники торкалися питання організації жіночого руху. Зокрема, постанова Крайової конференції УСРП від 25 грудня 1934 р. вказувала на необхідність організації українського працюючого жіноцтва [3, с. 2]. З свого боку, українське жіноцтво визнавало потребу "попри буденні життєві справи займатися політикою, бо ж політика, це ніщо інше, як стремління до загального добра, до добробуту цілого народу і людства" [10, с. 5].

Щоб загартувати свої духовні сили, отримати досвід громадсько-політичної роботи жіноцтво, при сприянні та підтримці радикальної партії, приступило до формування своєї власної організації – Союз українських працюючих жінок "Жіноча Громада", головною метою діяльності якої, відповідно до статуту, стало "сприяння культурно-освітньому, громадсько-суспільному розвитку та вихованню українського працюючого жіноцтва" [9, с. 5].

Жіночий рух ґрунтувався на таких головних засадах: жіноча громада організовувалась на національній основі та об'єднувала українських працюючих жінок. Товариство носило відкрито демократичний характер, адже в ньому панувала повна рівноправність членів. У своїй діяльності жіночі громади заперечували й відкидали будь-яку диктатуру. А тому, як запевняли українські жінки, їх організація та праця йшла "знизу в гору". Провід організації обирався на основі вільного волевиявлення, шляхом голосування" [16, с. 9]. Крім того, членкині громад відстоювали думку про те, що "нарід повинен свobodно рiшати про всi справи свого життя", що знову ж таки підкреслювало їх демократичність [11, с. 5].

Жіноча громада мала добре налагоджену організаційну структуру: Головна Рада у Львові, повітові та місцеві громади.

Установчі збори товариства відбулися 9 березня 1933 р. Головою тимчасової Головної Ради було обрано І. Блажкевичеву, а секретарем – С. Павлишину [9, с. 5].

А реально Союз українських працюючих жінок "Жіноча Громада" почав діяти з 1935 р., хоча окремі жіночі громади існували й раніше. Так, зокрема в Косові таку громаду було організовано ще в 1924 р. [1, с. 9; 2, с. 5; 5, арк. 16 зв.].

"Звичайні Загальні Збори місцевої жіночої громади (§ 36 статуту) відбуваються кожного року під проводом голови або її заступника. Вони приймають звіт Ради і одобрюють її роботу, цебто ухвалюють абсолюторію..., вибирають з поміж членів Раду і Ревізійну Комісію Місцевої Жіночої Громади та рiшають про внесення членів і Ради" [22, с. 2]. Проведенням таких зборів керувала голова Ради, а всі рішення мали прийматися більшістю голосів.

Кожна місцева громада утворювалась в результаті об'єднання 15 членів (віком від 21 року) та відповідно до дозволу Головної Ради у Львові" [28, с. 8].

Активна організаційна робота проводилась й на повітовому рівні 12 березня 1935 р. відбулися загальні збори повітової громади в Рогатині, яка вже на той час нараховувала 11 місцевих союзів. Повітову раду очолила Д. Бабюкова, а її заступницею обрано Л. Муринову [4, с. 5].

У своїй діяльності членкині жіночих громад керувалися виключно моральними засадами, адже вони добре розуміли, що лише "мораль у політиці і взагалі в громадському житті є підставою успіху й розвитку" [13, с. 6].

Культурно-просвітницька робота членів "Жіночої Громади" відповідно до статуту товариства, рішень та постанов загальних зборів і Головної ради зводилась до трьох головних напрямків:

- 1) подолання неграмотності;
- 2) створення власної бібліотеки;
- 3) самоосвітня робота на щотижневих членських зборах [15, с. 8].

На виконання поставлених завдань, 3 травня 1936 р. повітова "Жіноча Громада" в Рогатині організувала жіночу анкету в якій взяло участь 400 жінок із 32 сіл повіту. Організаційний реферат виголосила Н. Микитчукова, а жвава дискусія під час його обговорення продемонструвала вже достатньо вироблений світогляд українського жіноцтва [20, с. 5].

Така активна робота жіночих громад спостерігалась і на терені Тернопільщини. Місцева громада в Денисові, утворена в 1936 р., лише за рік своєї роботи об'єднала в своїх лавах 140 членкинь [14, с. 16].

Учасниці жіночих громад виступали за консолідацію цілого українського жіноцтва. Однак, досить складною залишалась ситуація на Волині. В тогочасних умовах польська адміністративна влада на Волині не давала змогу українському жіноцтву вести свою працю самостійно, в окремих організаціях, на зразок жіночих громад в Галичині. А тому, українське жіноцтво, для прикладу в Луччині, працювало в жіночих секціях при філії "Сільського Господаря" і власне, таким чином, підносило культурно-просвітницький та політичний рівень українок [17, с. 8].

Жіночі громади впливали й на виховання майбутнього покоління, оскільки одним із завдань, яке перебувало в компетенції таких товариств стало творення та ведення дитячих садків [8, с. 2]. Так, в Рогатинському повіті, стараннями членкинь жіночих громад та діячів УСРП вже на червень 1936 р. діяло 10 дитячих садків [7, арк. 118].

Значний поступ жіночого руху було відзначено на I Крайому Конгресі українських працюючих жінок, об'єднаних в жіночі громади, який проходив 21 червня 1937 р. у Львові. Конгрес відкрила голова союзу І. Блажкевичева, яка подаючи звіт, зазначила, що організація жіночих громад організувала 72 місцеві громади. Від імені Контрольної комісії виступила Д. Бабюкова. 37 делегаток із 6 повітів визначили план подальшої роботи товариства, порушили у своїх доповідях справи організації дитячих садків, кооператив здоров'я та співпраці з каменярьською організацією. Головою ради переобрано І. Блажкевичеву, а її заступницями Н. Микитчукову та Л. Муринову [19, с. 2].

У своїй громадсько-політичній роботі членкині жіночих громад тісно співпрацювали й з діячами інших українських організацій. На Косівщині в 1937 р. існували дві жіночі громади в Москалівці та Шешорах, учасниці яких проводили спільну роботу із членами "Селянської Спілки" та "Каменярів" [18, с. 16]. В Рогатині 19 вересня 1937 р. відбулося повітове свято на честь І. Франка, яке влаштували повітовий союз "Каменярів" спільно із "Жіночою громадою" у загальній кількості 1500 учасників. В Шешорах (Косівщина) членкині "Жіночої Громади" при співучасті каменярів величаво відсвяткували "Свято Матері" 29 травня 1938 р. [24, с. 7; 25, с. 13].

Активну роботу жіночі громади продовжували проводити навіть напередодні II світової війни: 12 березня 1939 р. відбулися збори місцевої громади в Денисові (товариство об'єднувало 106 членкинь), 23 лютого 1939 р. – в Курівцях (89 осіб), учасниці яких засвідчили великий поступ жіночого руху [12, с. 5].

Отже, одним із найважливіших напрямків суспільно-політичної діяльності УРП міжвоєнного періоду стало творення нових партійних осередків, що, в свою чергу, можна було зробити тільки через залучення нових членів, ідеологічне формування яких відбувалося і в допоміжній партійній організації радикалів – Союз українських працюючих жінок "Жіноча Громада". Молода генерація радикалів істотно впливала на поживлення роботи радикальної партії. Так, зокрема, Союз українських працюючих жінок "Жіноча Громада", при сприянні та підтримці радикальної партії, активізував громадсько-політичну роботу та сприяв культурно-освітньому, громадсько-суспільному розвитку та вихованню українського працюючого жіноцтва в контексті національно-визвольної боротьби українського народу.

Література:

1. Блажкевичева І. Рівноправність жінок // Громадський Голос. – 1936. – 4 січня. – Ч. 1. – С. 9.
2. Блажкевичева І. Рівноправність жінок // Жіночий Голос. – 1938. – 20 квітня. – Ч. 8. – С. 5.
3. Блажкевичева І. Темнота жінки – ворог народу // Громадський Голос. – 1935. – 9 листопада. – Ч. 43. – С. 2.
4. Бочкова Д. На шляху поступу // Громадський Голос. – 1935. – 6 липня. – С. 25. – С. 5.
5. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО), ф. 2, оп. 1, спр. 201, 386 арк.
6. ДАІФО, ф. 2, оп. 1, спр. 425, 139. арк.

7. ДАІФО, ф. 2, оп. 1, спр. 1438, 121арк.
8. Діточі садки// Жіночий Голос. – 193. – 20 травня. – С. 2.
9. До українських працюючих жінок// Громадський Голос. – 1933. – 13 квітня. – Ч. 14. – С. 5.
10. Жінки не цурайтеся політики// Громадський Голос. – 1931. – 7 лютого. – Ч. 5. – С. 5.
11. Жіночі Громади. Основи нашого жіночого руху// Громадський Голос. – 1936. – 6 червня. – С. 21. – С. 5.
12. Загальні Збори // Жіночий Голос. – 1939. – 5 травня. – С. 5.
13. З духом часу// Жіночий голос. – 1936. – жовтень. – С. 6.
14. З життя Жіночих Громад // Жіночий Голос. – 1937. – березень. – С. 16.
15. З життя Жіночих Громад // Жіночий Голос. – 1938. – 5 листопада. – С. 8.
16. З життя Жіночих Громад. Основи праці СУПЖ "Жіноча Громада" // Жіночий Голос. – 1938. – 5травня. – С. 9.
- 17.. З праці українського жіноцтва в Луччині // Жіночий Голос. – 1937. – липень. – С. 8.
18. Косівщина. Праця жінок в Косівщині// Жіночий Голос. – 1937. – червень. – Ч. 6. – С. 16.
19. Краєвий Конгрес Українських Працюючих Жінок// Жіночий Голос. – 1937. – липень. – Ч. 7. – С. 1-3.
20. Микитчукова Н. Повітова "Жіноча Громада" в Рогатині// Громадський Голос. – 1936. – 11 липня. – Ч. 26. – С. 5.
21. Муринова М. З історії організованя жіноцтва // Жіночий голос. – 1937. – січень. – С. 8-9.
22. Перед Загальними Зборами // Жіночий Голос. – 1938. – 5 січня. – С. 2.
23. Проти лукавства і фалшу// Громадський Голос. – 1934. – 17 лютого. – Ч. 6. – С. 6.
24. Рух молоді. Рогатинщина// Каменярі. – 1937. – 1 жовтня. – Ч. 19. – С. 7.
25. Рух молоді. Косівщина// Каменярі. – 1938. – липня. – Ч. 10. – С. 13.
26. Стахова Ф. Жінка і політика// Жіночий Голос. – 1937. – січень. – С. 7.
27. Чистих рук! – С. // Народ. – 1919. – 23 марта. – Ч. 5. – С. 1.
28. Як закладати Місцеві Жіночі Громади// Жіночий Голос. – 1938. – 5квітня. – С. 8.